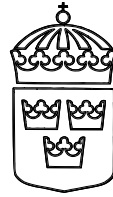

Regeringens proposition

2012/13:180

Fortsatt giltighet av de tidsbegränsade lagarna
om hemliga tvångsmedel

Prop.
2012/13:180

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 13 juni 2013

Fredrik Reinfeldt

Beatrice Ask
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att lagen (2007:978) om hemlig rumsavlyssning, lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, lagen (2008:854) om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott samt 3 § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet ska fortsätta att gälla till och med den 31 december 2014.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Lagtext	4
2.1	Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (2007:978) om hemlig rumsavlyssning	4
2.2	Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.....	5
2.3	Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (2008:854) om åtgärder för att utreda vissa sambandsfarliga brott	6
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (2012:279) om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.....	7
3	Ärendet och dess beredning	8
4	Nuvarande regler.....	9
4.1	Lagen om hemlig rumsavlyssning.....	9
4.2	Lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	11
4.3	Lagen om åtgärder för att utreda vissa sambandsfarliga brott	12
4.4	Lagen om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.....	13
5	Överväganden och förslag	14
	Bilaga 1 Förteckning över remissinstanser	17
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 juni 2013.....	18

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om fortsatt giltighet av lagen (2007:978) om hemlig rumsavlyssning,
2. lag om fortsatt giltighet av lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott,
3. lag om fortsatt giltighet av lagen (2008:854) om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott,
4. lag om ändring i lagen (2012:279) om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (2007:978) om hemlig rumsavlyssning

Härigenom föreskrivs att lagen (2007:978) om hemlig rumsavlyssning, som gäller till utgången av år 2013¹, ska fortsätta att gälla till och med den 31 december 2014.

¹ Lagens giltighetstid senast förlängd 2012:63

2.2 Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Härigenom föreskrivs att lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, som gäller till utgången av år 2013¹, ska fortsätta att gälla till och med den 31 december 2014.

¹ Lagens giltighetstid senast förlängd 2012:64

2.3 Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (2008:854) om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott

Härigenom föreskrivs att lagen (2008:854) om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott, som gäller till utgången av år 2013¹, ska fortsätta att gälla till och med den 31 december 2014.

¹ Lagens giltighetstid senast förlängd 2012:65

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:279)
om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning
av uppgifter om elektronisk kommunikation i
de brottsbekämpande myndigheternas
underrättelseverksamhet

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet ska upphöra att gälla vid utgången av 2014.

3 Ärendet och dess beredning

Lagen (2007:978) om hemlig rumsavlyssning och lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott trädde i kraft den 1 januari 2008 och gavs då en begränsad giltighetstid till utgången av år 2010 (prop. 2005/06:178 och 2006/07:133, bet. 2007/08:JuU3, rskr. 2007/08:11 samt prop. 2005/06:177 och 2006/07:133, bet. 2007/08:JuU3, rskr. 2007/08:11). Giltighetstiden för lagarna har förlängts vid två tillfällen (prop. 2009/10:119, bet. 2009/10:JuU26, rskr. 2009/10:263, prop. 2011/12:22, bet. 2011/12:JuU12, rskr. 2011/12:121) och gäller nu till utgången av år 2013. I lagarna regleras de brottsbekämpande myndigheternas möjlighet att använda hemlig rumsavlyssning vid förundersökning i brottmål respektive hemliga tvångsmedel för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.

Lagen (2008:854) om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott trädde i kraft den 1 januari 2009 (prop. 2007/08:163, bet. 2008/09:JuU3, rskr. 2008/09:6). Giltighetstiden för lagen har förlängts vid ett tillfälle (prop. 2011/12:22, bet. 2011/12:JuU12, rskr. 2011/12:121) och gäller nu till utgången av år 2013. Lagen ger utökade möjligheter till tvångsmedelsanvändning vid förundersökning om vissa i lagen angivna särskilt samhällsfarliga brott.

Lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet trädde i kraft den 1 juli 2012. Lagens 3 §, som ger de brottsbekämpande myndigheterna en möjlighet att inhämta uppgifter om elektronisk kommunikation i syfte att upptäcka, förebygga eller förhindra vissa brott inom Säkerhetspolisens ansvarsområde, gavs en begränsad giltighet till utgången av december 2013 (prop. 2011/12:55, bet. 2011/12:JuU8, rskr. 2011/12:212).

Med stöd av regeringens bemyndigande den 23 juni 2010 gav chefen för Justitiedepartementet en särskild utredare i uppdrag att utvärdera hur de tre tidsbegränsade lagarna har tillämpats och analysera om regleringen av hemliga tvångsmedel för särskilt allvarlig eller annars samhällsfarlig brottslighet bör förändras i något eller några avseenden (dir. 2010:62). Syftet med uppdraget var att ta slutlig ställning till lagarnas fortsatta giltighet och utformning. Utredningen antog namnet Utredningen om vissa hemliga tvångsmedel (Ju 2010:08). Genom tilläggsdirektiv den 2 februari 2012 gavs utredningen i uppdrag att även analysera Säkerhetspolisens behov av att i underrättelseverksamhet kunna inhämta uppgifter om elektronisk kommunikation (dir. 2012:9). Utredningen lämnade i juni 2012 betänkandet Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott (SOU 2012:44). Betänkandet har remissbehandlats och bereds i Justitiedepartementet.

Arbetet med ett slutligt ställningstagande till lagarnas fortsatta giltighet och utformning bedöms inte kunna avslutas innan lagarnas giltighetstid löper ut. För att inte lagarna ska upphöra att gälla vid utgången av 2013 måste giltighetstiden förlängas. Justitiedepartementet har därför utarbetat

en promemoria som behandlar frågan om lagarnas giltighetstid bör förlängas till dess att det nämnda lagstiftningsärendet har avslutats. Promemorians förslag överensstämmer med propositionens förslag. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 1*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju2013/1114/Å).

Lagrådet

Med hänsyn till att förslagen i propositionen uteslutande avser förlängning av giltighetstiden av de aktuella lagbestämmelserna anser regeringen att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

4 Nuvarande regler

4.1 Lagen om hemlig rumsavlyssning

Lagen (2007:978) om hemlig rumsavlyssning reglerar sådan avlyssning eller upptagning i hemlighet genom ett tekniskt hjälpmedel som återger ljud av tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträde eller annan sammankomst som allmänheten inte har tillträde till.

Hemlig rumsavlyssning får endast användas om någon är skäligen misstänkt för sådant brott som avses i lagen. Det krävs vidare att avlyssningsåtgärden är av synnerlig vikt för utredningen, vilket innebär att det ställs ett kvalitetskrav på de upplysningar avlyssningen kan ge och ett krav på att utredningsläget gör avlyssningen nödvändig (prop. 2005/06:178 s. 57 f.). Skälen för åtgärden måste dessutom uppväga det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Hemlig rumsavlyssning får användas vid förundersökning om brott som har ett minimistraff om fängelse i minst fyra år. Exempel på sådana brott är mord, dråp, människorov om brottet inte är mindre grovt, grov våldtäkt, grovt rån och terroristbrott om brottet inte är mindre grovt. Hemlig rumsavlyssning får även användas vid förundersökning om andra brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år och det är fråga om något av de brott som uttryckligen anges i lagen. Några av de brott som anges i lagen är människohandel, våldtäkt, grovt sexuellt tvång, våldtäkt mot barn, grovt koppleri, grov utpressning, grovt övergrepp i rättssak och grovt narkotikabrott. Även vid försök, förberedelse eller stämpling till angivna brott får hemlig rumsavlyssning användas, om sådan gärning är belagd med straff och det med hänsyn till omständigheterna kan antas att gärningens straffvärde överstiger fyra års fängelse.

Avlyssningen får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Avser åtgärden någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får hemlig

Prop. 2012/13:180 rumsavlyssning användas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där. Det är förbjudet att avlyssna vissa platser, exempelvis massmedieredaktioner, advokatkontor, vårdmottagningar och sådana platser som stadigvarande används av präst eller person med motsvarande ställning inom trossamfund för bikt eller enskild själavård. Vidare finns ett förbud mot att avlyssna samtal eller annat tal där någon som yttrar sig inte skulle ha kunnat höras som vittne om det som har sagts eller på annat sätt framkommit på grund av bestämmelserna i 36 kap. 5 § andra–sjätte styckena rättegångsbalken.

Om det vid hemlig rumsavlyssning har kommit fram uppgifter om ett annat brott än det som legat till grund för beslutet om avlyssning, s.k. överskottsinformation, får uppgifterna användas för att utreda brottet endast om det är fråga om sådant brott för vilket rumsavlyssning kunnat beviljas enligt ovan. Uppgifter under avlyssning om ett förestående brott får alltid användas för att förhindra brottet.

Frågor om hemlig rumsavlyssning prövas av domstol efter ansökan av åklagare. Rätten ska vid prövningen kalla till ett sammanträde och utse ett offentligt ombud som ska närvara vid sammanträdet. Det offentliga ombudet har till uppgift att bevaka enskildas integritetsintressen och för att fullgöra denna uppgift har ombudet rätt att ta del av vad som förekommer i ärendet, att yttra sig och att överklaga rättsens beslut. Tiden för ett tillstånd till avlyssning får inte överstiga en månad. En begäran om förlängning hanteras på samma sätt som den ursprungliga ansökan.

Den som är eller har varit misstänkt för brott ska som huvudregel underrättas om hemlig rumsavlyssning som han eller hon har utsatts för. Om avlyssningen har skett på plats som innehas av annan än den misstänkte, ska även innehavaren underrättas om det inte är en sådan plats som allmänheten har tillträde till. Underrättelsen ska lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen och senast en månad efter det att förundersökningen avslutats. En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av uppgifterna eller om det med hänsyn till omständigheterna uppenbarligen är utan betydelse. Om det gäller sekretess för uppgifter i underrättelsen, ska underrättelsen skjutas upp till dess sekretess inte längre gäller. Om det på grund av sekretess inte har kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år från det att förundersökningen avslutades, får underrättelse till den enskilde underlåtas. I dessa fall ska i stället Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden underrättas om beslutet att underlåta underrättelsen.

Svenska myndigheter kan lämna rättslig hjälp med hemlig rumsavlyssning i en utländsk förundersökning och på motsvarande sätt begära rättslig hjälp med hemlig rumsavlyssning från en annan stat i en svensk förundersökning enligt reglerna i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål.

4.2 Lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Prop. 2012/13:180

Lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott reglerar möjligheten att använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och postkontroll för att förhindra brott. Lagbestämmelser om dessa tvångsmedel finns i 27 kap. rättegångsbalken.

Tvångsmedel får enligt lagen användas om det med hänsyn till omständigheterna finns särskild anledning att anta att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar vissa i lagen angivna brott. Tvångsmedlet måste dessutom vara av synnerlig vikt för att förhindra sådan brottslighet som lagen omfattar och skälen för åtgärden måste uppväga det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som tillståndet avser eller för något annat motstående intresse.

Bland de brott som lagen omfattar kan nämnas sabotage, uppror, spioneri och terroristbrott samt, i den mån brottet innefattar sabotage, även mordbrand och flygplats sabotage. Också mord, dråp, grov misshandel, människorov och olaga frihetsberövande kan utgöra grund för tvångsmedelsanvändning enligt lagen, om dessa brott begås i avsikt att påverka offentliga organ eller journalister att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd.

Det är särskilt reglerat vilket telefonnummer, annan adress eller elektronisk kommunikationsutrustning som får avlyssnas eller övervakas genom ett beslut om hemlig avlyssning eller övervakning av elektronisk kommunikation och vilka platser som kan kameraövervakas. Hemlig avlyssning får endast avse ett telefonnummer eller annan adress eller viss elektronisk kommunikationsutrustning som under den tid tillståndet avser innehas eller har innehafts av den för tvångsmedlet aktuella personen eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne, eller ett telefonnummer eller annan adress eller elektronisk kommunikationsutrustning som det finns synnerlig anledning att anta att denna person under den tid tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta. På samma sätt får kameraövervakning endast avse en plats där den för tvångsmedlet aktuella personen kan antas komma att uppehålla sig eller en plats där den brottsliga verksamheten kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats.

Det är förbjudet att avlyssna telefonsamtal eller andra meddelanden mellan den som är misstänkt för något brott och hans eller hennes försvarare. Om det under avlyssningen framkommer att det är fråga om sådant samtal eller meddelande, ska avlyssningen avbrytas.

Om det vid tvångsmedelsanvändning enligt lagen har kommit fram uppgifter om annan brottslig verksamhet än den som omfattas av tillståndet, s.k. överskottsinformation, får uppgifterna användas för att utreda brottet endast om det är fråga om ett sådant brott för vilket tillstånd enligt lagen kunnat beviljas eller försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott om sådan gärning är belagd med straff. Uppgifter under avlyssning om ett förestående brott får alltid användas för att förhindra brottet.

Prop. 2012/13:180 Frågor om tvångsmedel enligt lagen prövas av domstol efter ansökan av åklagare. Rätten ska vid prövningen kalla till ett sammanträde, vid vilket, om ansökan avser hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning, ett offentligt ombud som utses av domstolen ska närvara för att bevaka enskildas integritetsintressen. Ombudet har rätt att ta del av vad som förekommer i ärendet, att yttra sig och att överklaga rättsens beslut. Tiden för ett tillstånd till tvångsmedel enligt lagen får inte överstiga en månad från beslutet. En begäran om förlängning hanteras på samma sätt som den ursprungliga ansökan.

Den som varit utsatt för tvångsmedel med anledning av misstanke om mord, dråp, grov misshandel, människorov eller olaga frihetsberövande i avsikt att påverka offentligt organ eller den som bedriver journalistik i dennes yrkesutövning, ska som huvudregel underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer, annan adress, elektronisk kommunikationsutrustning eller en plats som innehas av någon annan ska även denne underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en sådan plats till vilken allmänheten har tillträde inte underrättas. Underrättelsen ska lämnas så snart det kan ske efter att det ärende i vilket åtgärden vidtogs avslutades. En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av uppgifterna eller om det med hänsyn till omständigheterna uppenbarligen är utan betydelse. Om det gäller sekretess för uppgifter i underrättelsen, ska underrättelsen skjutas upp till dess sekretess inte längre gäller. Om det på grund av sekretess inte har kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år från det att det ärende i vilket åtgärden vidtogs avslutades, får underrättelsen underlåtas. I dessa fall ska i stället Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden underrättas om beslutet att underlåta underrättelsen.

4.3 Lagen om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott

Lagen (2008:854) om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott gäller vid förundersökning angående vissa brott som har ansetts särskilt allvarliga för landets säkerhet. Lagens tillämpningsområde omfattar vissa allmänfarliga brott som sabotage och grovt sabotage samt mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage om brottet innefattar sabotage. Lagen omfattar också vissa högmålsbrott, t.ex. uppror och olovlig kårverksamhet, samt vissa brott mot rikets säkerhet, t.ex. spioneri och grovt spioneri. Dessutom omfattas terroristbrott samt brott enligt lagen om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet och enligt lagen om offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet. Lagen gäller även försök, förberedelse eller stämpling till samtliga uppräknade brott, om sådan gärning är straffbelagd.

Lagen innehåller tilläggs- och undantagsbestämmelser till tvångsmedelsregleringen i rättegångsbalken och ger utvidgade möjligheter att använda beslag, postkontroll, hemlig avlyssning av

elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning.

Lagen medger bl.a., till skillnad från vad som gäller enligt bestämmelserna i rättegångsbalken, att beslag av sådant skriftligt meddelande mellan närstående som avses i 27 kap. 2 § 2 rättegångsbalken får göras oavsett vilken straffskala som gäller för brottet. På motsvarande sätt kan tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning meddelas även om de krav som ställs i rättegångsbalken inte uppfylls. Tillstånd till postkontroll och till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning kan enligt lagen i brådska fall ges av åklagare medan rättegångsbalken förutsätter att domstolen beslutar i dessa frågor. Om åklagaren har fattat ett beslut om beslag av skriftligt meddelande mellan närstående eller har meddelat tillstånd till postkontroll, hemlig avlyssning eller övervakning ska han eller hon genast göra en anmälan om åtgärden till rätten. Rätten ska upphäva åklagarens beslut om det saknas skäl för den beslutade åtgärden. Om ett tillståndsbeslut har upphört att gälla innan domstolen har prövat ärendet ska åklagaren i stället anmäla åtgärden till Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten.

Lagen används uteslutande i ärenden inom Säkerhetspolisens ansvarsområde.

4.4 Lagen om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet

Lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet reglerar förutsättningarna för polisen och Tullverket att i underrättelseverksamhet hämta in övervakningsuppgifter om elektronisk kommunikation från teleoperatörerna. De uppgifter som kan hämtas in enligt lagen motsvarar väsentligen de som kan hämtas in genom hemlig övervakning av elektronisk kommunikation. En begränsning jämfört med det sistnämnda tvångsmedlet är dock att, beträffande meddelanden, endast historiska uppgifter får hämtas in. Uppgifter får hämtas in, om omständigheterna är sådana att åtgärden är av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott vilka har ett straffminimum på minst fängelse i två år. Enligt en särskild bestämmelse är inhämtning av uppgifter också möjlig vid brottslig verksamhet som innefattar vissa särskilt angivna samhällsfarliga brott inom Säkerhetspolisens ansvarsområde med ett lägre straffminimum än två år (3 §). Bestämmelsen omfattar brott som också anges i såväl lagen om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott som lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott och har samma giltighetstid som dessa lagar, dvs. till utgången av år 2013. Som skäl för att tidsbegränsa bestämmelsen angav regeringen att frågan om Säkerhetspolisens fortsatta

Prop. 2012/13:180 tillgång till övervakningsuppgifter för tiden därefter bör övervägas i det sammanhang som en framtida reglering av hemliga tvångsmedel för särskilt allvarlig eller samhällsfarlig brottslighet övervägs (prop. 2011/12:55 s. 86 f.).

5 Överväganden och förslag

Regeringens förslag: Giltighetstiden för lagen om hemlig rumsavlyssning, lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott och lagen om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott samt 3 § lagen om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet förlängs till och med den 31 december 2014.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En stor majoritet av remissinstanserna tillstyrker promemorians förslag eller lämnar dem utan erinran. Bland dessa finns *Riksdagens ombudsmän*, *Svea hovrätt*, *Göteborgs tingsrätt*, *Justitiekanslern*, *Åklagarmyndigheten*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Rikspolisstyrelsen*, *Säkerhetspolisen* och *Tullverket*. *Sveriges advokatsamfund* har ingen erinran mot förslagen vad gäller lagen om hemlig rumsavlyssning och lagen om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott. Däremot avstyrker samfundet förslagen vad avser lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott och lagen om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet. *Svenska avdelningen av Internationella Juristkommissionen* avstyrker förslagen med hänvisning till risken för kränkningar av enskildas integritet.

Skälen för regeringens förslag: Lagen om hemlig rumsavlyssning och lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott gavs båda, då de trädde i kraft den 1 januari 2008, en begränsad giltighetstid till utgången av år 2010. Skälet som regeringen angav för den begränsade giltighetstiden var, att även om det på goda grunder kunde förväntas att respektive tvångsmedelsreglering skulle komma att vara effektiv i den brottskämpande verksamheten, så rörde det sig om nya metoder i Sverige som dessutom innebar vissa risker för otillbörliga integritetsintrång. En utvärdering av lagarnas tillämpning bedömdes kunna utgöra ett ytterligare underlag inför ett ställningstagande till om det finns skäl att permanenta lagarna (prop. 2005/06:178, s. 47, bet. 2007/08:JuU3, s. 19).

På motsvarande sätt gavs lagen om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott då den trädde i kraft den 1 januari 2009 en tidsbegränsad giltighet till och med utgången av år 2012. Som skäl för att tidsbegränsa lagen angav regeringen, med anledning av synpunkter från Lagrådet, att en samlad översyn av de regler om tvångsmedelsanvändning som nu finns spridda i olika lagar skulle ha ett stort värde och att regeringen avsåg att återkomma till frågan om en sådan översyn efter det att lagen om hemlig rumsavlyssning och lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott hade

utvärderats. I avvaktan på denna analys ansågs det ändamålsenligt att tidsbegränsa den föreslagna lagen (prop. 2007/08:163, s. 69 f.).

En utvärdering av lagen om hemlig rumsavlyssning och lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott överlämnades till regeringen år 2009 (SOU 2009:70). Med anledning av denna utvärdering förlängdes lagarnas giltighetstid till utgången av år 2012 (prop. 2009/10:119, bet. 2009/10:JuU26, rskr. 2009/10:263). Skälet som angavs för förlängningen var att utvärderingsunderlaget vid den tidpunkten var alltför begränsat för att det skulle vara möjligt att dra några säkra slutsatser om huruvida lagarna fått avsedd effekt eller uppfyllt myndigheternas behov och att en fortsatt utvärdering därför var nödvändig.

När det gäller lagen om hemlig rumsavlyssning angav regeringen i samband med förslaget om förlängning att en fortsatt utvärdering måste genomföras med utgångspunkt från att antalet tillstånd även fortsättningsvis kommer att vara begränsat och att en välgrundad bedömning av den effekt tvångsmedlet har gett förutsätter en ingående analys av de enskilda ärendena med utgångspunkt i det syfte som tvångsmedlet har (nämnda prop. s. 19).

När det gäller lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott uttalade regeringen att de erfarenheter av lagen som redovisades i den genomförda utvärderingen utgjorde skäl att närmare överväga utformningen av regleringen om preventiv tvångsmedelsanvändning i förhållande till avsikten med lagstiftningen och myndigheternas behov samt att denna fördjupade utvärdering bl.a. bör innefatta en analys av tillämpningen i enskilda fall (nämnda prop. s. 21).

Regeringen uttalade vidare att det vid en fortsatt utvärdering av de två lagarna även bör göras en utvärdering av lagen om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott, eftersom det innebär en möjlighet att samlat överväga Säkerhetspolisens behov av att använda hemliga tvångsmedel i såväl underrättelseskedet som under förundersökning. Även den övriga polisens behov av att använda sig av hemliga tvångsmedel i underrättelseskedet borde enligt vad regeringen uttalade analyseras.

Genom att de tre tidsbegränsade lagarna om hemlig tvångsmedelsanvändning på detta sätt analyseras i ett sammanhang skapas förutsättningar att få en samlad bild av vilket behov myndigheterna har av att använda sig av hemliga tvångsmedel och vilken effekt dessa har på såväl brottsligheten som skyddet för den personliga integriteten (nämnda prop. s. 21–22).

Som nämns ovan gav chefen för Justitiedepartementet med stöd av regeringens bemyndigande den 23 juni 2010 en särskild utredare i uppdrag att utvärdera hur de tre tidsbegränsade lagarna har tillämpats och analysera om regleringen av hemliga tvångsmedel för särskilt allvarlig eller annars samhällsfarlig brottslighet bör förändras i något eller några avseenden (dir. 2010:62). Syftet med uppdraget var att ta slutlig ställning till lagarnas fortsatta giltighet och utformning. Utredningen skulle enligt de ursprungliga direktiven redovisa sitt uppdrag senast den 29 december 2011. Genom beslut den 9 juni 2011 förlängdes tiden för uppdraget till den 30 juni 2012 (dir. 2011:45). Skälet till den förlängda utredningstiden var att det rörde sig om ett omfattande uppdrag med högt ställda krav på

Prop. 2012/13:180 kartläggning av lagarnas tillämpning och på analys av bl.a. behov, nytta och integritetsintrång. Genom beslut den 2 februari 2012 gavs utredaren i uppdrag att även analysera Säkerhetspolisens behov av att i underrättelseverksamhet kunna inhämta uppgifter om elektronisk kommunikation för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar vissa samhällsfarliga brott med ett lägre straffminimum än två års fängelse (dir. 2012:9).

Utredningen överlämnade i juni 2012 betänkandet Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott (SOU 2012:44). Utredningen har gjort en omfattande kartläggning av användningen av de tidsbegränsade lagarna. Kartläggningen har omfattat vilken nytta och vilket integritetsintrång som lagarna har inneburit. Av kartläggningen har utredningen dragit slutsatsen att beaktansvärd nytta har förekommit vid tillämpningen av samtliga tre lagar och att det finns ett påtagligt behov av regleringen. Utredningen bedömer också att den svenska regleringen lever upp till regeringsformens och Europakonventionens krav. Utredaren föreslår att reglerna om hemlig rumsavlyssning, tvångsmedel i syfte att förhindra vissa särskilt allvarliga brott och utökade möjligheter till användning av hemliga tvångsmedel vid utredning av vissa brott inom Säkerhetspolisens område med vissa justeringar görs permanenta. Även den utökade möjligheten för Säkerhetspolisen att i dess underrättelseverksamhet inhämta uppgifter om elektronisk kommunikation bör enligt utredningen permanentas. Betänkandet har remissbehandlats och bereds i Justitiedepartementet.

Behovet av en effektiv brottsbekämpning – eller i vissa fall behovet av att upprätthålla den allmänna säkerheten – ska vägas mot den grundlagsskyddade rättigheten till personlig integritet. De ställningstaganden och gränsdragningar som måste göras är både viktiga och svåra. Regeringen är mån om att få till stånd en väl avvägd reglering av tvångsmedelsanvändningen som står sig stabilt över tid. Den grundliga utvärdering av lagstiftningen som utredningen om vissa hemliga tvångsmedel har genomfört och de förslag utredningen har lämnat är nu föremål för noggranna överväganden. Regeringen gör bedömningen att en proposition med anledning av utredningens betänkande kan lämnas tidigast hösten 2013. I avvaktan på att lagstiftningsärendet kan slutföras bör lagarnas giltighetstid förlängas. På samma sätt förhåller det sig med den utökade möjligheten för Säkerhetspolisen att inhämta uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet. Bestämmelsernas giltighetstid bör förlängas ett år, dvs. till och med den 31 december 2014.

Den förlängning av giltighetstiden för bestämmelserna som föreslås bör inte medföra några kostnadsökningar för rättsväsendet.

Förteckning över remissinstanser

Prop. 2012/13:180
Bilaga 1

Remissvar har inkommit från Riksdagens ombudsmän, Svea hovrätt, Stockholms tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Justitiekanslern, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Säkerhetspolisen, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Brottsförebyggande rådet, Tullverket, Sveriges advokatsamfund och Svenska avdelningen av Internationella Juristkommissionen.

Centrum för rättvisa har beretts tillfälle att yttra sig men har avstått.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 juni 2013

Närvarande: Statsministern Reinfeldt, ordförande, och statsråden Björklund, Bildt, Ask, Erlandsson, Hägglund, Carlsson, Billström, Ohlsson, Norman, Attefall, Engström, Elmsäter-Svärd, Ullenhag, Hatt, Löf, Enström, Arnholm

Föredragande: statsrådet Ask

Regeringen beslutar proposition 2012/13:180 Fortsatt giltighet av de tidsbegränsade lagarna om hemliga tvångsmedel.